משנה · אחרונים · הון עשיר · סדר מועד

הון עשיר על משנה שקלים

רבי עמנואל חי ריקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הון עשיר על משנה שקלים

רבי עמנואל חי ריקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הון-עשיר-על-משנה-שקלים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 5
משנה ז 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ג 8
משנה ה 9
פרק ג 9
משנה א 9
פרק ד 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ו 10
משנה ט 10
פרק ה 11
משנה א 11
משנה ב 12
משנה ג 12
פרק ו 12
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ה 13
פרק ז 14
משנה ג 14
משנה ו 14
פרק ח 14
משנה ב 14

משנה ה 15
משנה ז 15

פרק א

משנה ד

שקלים

שקלים יש בו שמנה פרקים, כי עשרים גרה השקל כנגד עשרים כסף שנמכר יוסף הצדיק (עי' ירושלמי פ"ב ה"ג ובר"ר פפ"ד יח) אשר שמר בריתו הניתן לשמנה ימים. וע"ד יותר נסתר י"ל על פי מ"ש במ"נ דשקל נקראת הטיפה ד' יודין כל אחת כלולה מי' דהויה עם ד' אותיותיו בגי' שקל נמצא היות שקל כולל ד' יודין וד' אותיות הויה הרי שמנה:

אמר ר' יוחנן בן זכאי וכו'. ירושלמי (ה"ג ד.) אמר ר' ברכיה טעמא דריב"ז דכתיב זה יתנו. שנים עשר שבטים יתנו. פירוש כי כן ז"ה גי' י"ב:

והעומר ושתי הלחם. עיין מ"ש במשנה ד' פ"ז דפסחים ד"ה העומר:

משנה ה

וכן הוא מפורש ע"י עזרא לא לכם ולנו לבנות בית אלקינו. לא קתני שנאמר, אלא וכן הוא מפורש, משום דלאו ראיה גמורה היא, שהרי בנין בית המקדש דבר הנידר ונידב היה, שהרי כל איש מישראל הקרב אל מקדש ה' לבנות מנדבת לבו לא היו מעכבים אותו, ואפילו הכי עכבו ביד הנכרים ולא הניחום לבנות. ואין לומר דאם כן היא ראיה לסתור, ולא יהיו יכולים לקבל מהם אפילו דבר הנידר ונידב, כי י"ל שאני בנין בית המקדש דהבנין עצמו לא נידר ונידב הוא אלא חובה, ואם לא היו מוציאים יחידים המתנדבים לבנות היו מחוייבים לבנותו משל צבור, משא"כ קרבנות דנדר או נדבה שאין הצבור מחוייב להקריב שום נדר או נדבה אם אין להם מעות בשופרות של מותרות, אע"פי שלא נמצא שום יחיד שיהיה נודר או נודב, וכה"ג פירש בעל דרך חיים (המהר"ל מפראג) וכן בדוד הוא אומר השנוי בפ"ג דאבות משנה ז'. אבל בנסחא שלפני כתוב כן הוא מפורש ע"י עזרא שנא', ומ"מ יש לדקדק מדלא קתני סתם וכל שאינו נידר ונידב אין מקבלין מידן שנא' לא לכם וגו':

משנה ו

נותן. לשון הר"ב, ובהא אפילו ת"ק מודה, א' קולבון מחצית השקל שהוא נוטל מן ההקדש וכו'. פי' לפירושו, על כי ע"י מחצית שקל זה יכול לפטור אדם אחר מהקלבון

לת"ק דס"ל דהשוקל מחצית ממש פטור, ולר"מ דס"ל דחייב כפי מ"ש הר"ב, צ"ל דחייב לשלם על השקל שנטל מן ההקדש על כי החליף סלעו בשקלים של שולחני שהיה משלם לו קלבון על כל שקל. אבל קשה דא"כ ליחייב שלשה ק(ר)[ל]בנות שנים משום חילוף הסלע ואחד משום חייוב התורה, דמי גריע ההקדש מאילו הלך אצל שלחני, שהיה צריך בתחילה להוציא על הסלע שני קלבונות להחליפו בשני שקלים, ואח"כ היה צריך ליתן קולבון אחר להקדש כשמביא המחצית השקל שלו לפי דברי ר"מ:

והנה ראיתי אחרי רואי לשון אחד של ירושלמי (ה"ד ו.) וכמדומה לי שזה הוא כוונתו אע"ג דעדיין לא יצאנו ידי חובת ביאורו כמ"ש, והוא דגרסינן בה נתן סלע ונטל שקל חייב שני קלבונות, אמר ר"א דר"מ היא (פי' דלעיל מיניה אמרינן דס"ל דהשוקל שקלו שלם פטור מן הקלבון), דר"מ אמר אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ואחד דבר תורה, על דעתיה דרב ג' קלבונות אינון, אתא ר' ירמיה ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב שלשה קלבונות אינון, אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ואחד לדבר תורה, ע"כ. ואע"ג דהאי דקאמרא דר"מ ס"ל דהשוקל שקלו שלם פטור צ"ע דמן המשנה והתוספתא שאכתוב לקמן משמע להפך, מ"מ מכלל דבריו למדנו דלמאן דס"ל דחייב יהיה מי שיהיה יתחייב בנותן סלע ונוטל שקל שלשה קולבונות, שנים משום חילופיו כאילו הולך אצל שלחני ואחד משום דבר תורה, ולמאן דאמר פטור בשוקל שקל שלם דהיינו מחצית השקל אינו חייב אלא השני קולבונות אשר היה נותן לשלחני ותו לא, והא דקא קרו לה שקל שלם הוא לאפוקי שוקל שני דינרים ממש דשוויו נמי הוא חצי סלע דהיינו מחצית השקל הכתוב בתורה, דאפי' למ"ד פטור בשקל שלם, כשמביאו דינרים חייב כדאיתא בתוספתא (ה"ד), ופי' לישנא דמתניתין על פי מחלוקת זה הוא, דהשני קולבונות הנזכרות במתניתין למ"ד דאתיא כמ"ד פטור הם דווקא, ולמ"ד דאתיא אף כמאן דאמר חייב הם לאו דווקא, כי לא זכר התנא אלא מה שנתחייב כדין מחליף סלע אצל שלחני, ועל הקולבון של דבר תורה לא קמיירי כי אפלוגתא דרישא סמיך, דתנן ואם שקל על ידו ועל יד חבירו חייב בקולבון אחד ר"מ אומר שני קולבונות, דהוא מהאי טעמא, דלת"ק אין הנותן מחצית השקל שלם חייב כלום וזה הקולבון אינו נותן אלא מפני שנתן סלע, והתורה לא פיטרה מהקולבון אלא הנותן מחצית השקל ממש, ולר"מ חייב שני קולבונות שהם דבר תורה שיתן כל אחד מחצית השקל וקולבון כמ"ש הר"ב, ועל היותו סלע ולא שני חצאי שקלים אינו חייב כלום. ולא דמי לסיפא דחייב להקדש שני קולבונות כדין המחליף מהשולחני מלבד מה שחייב דבר תורה, דהתם בעל כרחו היה צריך להחליף, שאין לו חבר להצטרף עמו ואין בידו מחצית השקל ליתן להקדש

והוא חייב לצאת ידי חובתו ולשלם חצי שקלו, ולכן ההקדש עושה עמו כדין שולחני שנותן לו שני שקלים בשביל סלעו והוא מתחייב אז בשני קלבונות, ובאחד מהם הוא פורע חובו להקדש, ולמ"ד דחייב בקולבון מן התורה הרי הוא כשאר כל אדם דצריך ליתן עם חצי שקלו קולבון אחר. אבל הכא הואיל ונתחבר עם חבירו ונתחייבו שניהם כאחד לשלם סלע והנה הסלע בידם, לא היו צריכים לילך אצל שולחני כדי לשלם הקדש זה כלל ולכן אינם חייבים לשלם אלא מה שחייבם התורה, דהיינו מחצית השקל וקלבון לכל אחד. וליכא למימר דלת"ק נמי יתחייבו כל אחד מהשנים קולבון אחד הואיל ושום אחד מהם לא שקל מחצית השקל, דלדידיה לא גילה לנו התורה חומר הבלתי מביא חצאי שקלים, אלא קולת המביא אותם שאינו צריך להוסיף עליהם כלל, כמ"ש הר"ב והוא מהירושלמי (שם) זה יתנו. כזה יתנו ולא יותר. אלא דרז"ל הוא דהחמירו שאם לא יתנו כזה שיוסיפו על המטבע דבר מועט והוא קולבון על סלע, ומכל זה למדנו דר"מ הוא דס"ל דקולבון לכל מחצית השקל דבר תורה הפך גירסת הירושלמי, ובע"כ צריכים אנו לומר דכל ר"מ דנזכר על זה בירושלמי טעות הוא ושצריך להיות שם חכם אחר והוא הוא הת"ק, דלר"מ דבר תורה חייב, ואפשר דמשום הכי חולק התם בירושלמי (שם ז:) אר"א ור' שמעון ובן עזאי וי"א, וקאמר דאלו הקולבונות הם לשקלים דווקא:

והכי איתא נמי בתוספתא פ"א (שם) השוקל שקל חייב בקולבון דברי ר"מ, וחכ"א השוקל שקל פטור מן הקלבון, השוקל שני דינרין חייב בקלבון, הנותן סלע ונוטל שקל חייב שני קלבנות דברי ר"מ, וחכ"א קלבון אחד, ע"כ. ואף כי לכאורה נראה דסיפא זו חולקת עם הירושלמי, יש לישבה על פי דרכו בענין שלא תחלוק, והוא דתרויהו על הנתינה קמיירי, דעל השקל שנוטל מן ההקדש פשיטא שחייב ליתן הקלבון דלא גריע מאילו לקחו מהשלחני, וה"ק ר"מ על מה שנותן חייב שתים, אחד משום דבר תורה ואחד מפני שנתן סלע ולא מחצית השקל ממש שהרויח הקלבון שהיה צריך ליתן לשלחני בשבילו, וחכ"א אחד לבד משום הריוח, דהא אפילו אם לא הרויח כלום כגון שהיה שוקל על ידו ועל יד חבירו דנתחייב ליתן להקדש סלע אחד הרי הוא חייב בקלבון מתקנת רז"ל כמ"ש כ"ש הכא דהרויח, אבל על דבר תורה אינו חייב כלום, ועל השקל שמקבל מן ההקדש כ"ע מודו דחייב מהטעם שאמרתי, ואיתא נמי בתוספתא (ה"ה) האי מחלוקת הנזכר בירושלמי, דלר"מ הקלבונות נופלים לשקלים ור"א אומר לנדבה ור"ש השזורי אומר ריקועי זהב ציפוי לבית קדש הקדשים ובן עזאי אומר השלחנין באין ונוטלין אותן בשכרן. ובירושלמי (שם) יש עוד וי"א להוצאת דרכים. מדר"מ הוא דאמר לשקלים, ש"מ דהוא הוא דס"ל דדבר תורה חייב בהם כשקלים:

משנה ז

ע"י עני ע"י שכינו ע"י בן עירו. הא דלא קתני סתם ע"י חבירו, ובמתנה כמ"ש הר"ב. משום דקמ"ל אגב ארחיה דיהנה אדם לעני קודם שכינו העשיר, ויקדים שכינו לבן עירו שאינו שכינו, כמ"ד במגילה (דף יב.) דלא יפה עשה אחשורוש דלא זימן את בני שושן תחילה:

ואם הלווה חייב. תני סיפא לגלויי רישא דבנותנו במתנה איירי, דאי לאו הכי לא אצטריך דהא כבר שמעינן ליה במתניתין דלעיל, במאי דתני השוקל ע"י וע"י חבירו חייב וכו' דבהלוהו איירי כמ"ש הר"ב:

חייב. כדין על ידו ועל יד חבירו דקמפלגי במתניתין דלעיל, וכן פטור דעני ודומיו הוא כיוצא בו, דלת"ק דמתניתין דלעיל פטור מכלום אע"פ שנתן סלע שלם על ידו ועל יד העני, ולר"מ פטור מקולבון דעני, או אפשר דלר"מ הואיל ודבר תורה הוא יהיה לעולם חייב, הואיל והעני חייב לשקול מן התורה וכן שנינו או בן עירו והכי מסתבר:

האחין וכו' שחייבין בקולבון. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, כמ"ש הר"ב סתם כשאר שני אנשים ששקלו [סלעים] (שלמים). ותמהני מרש"י ז"ל שפירש בביצה ד' ל"ט ע"ב וכן בבכורות (נו:) ובחולין (כה:), שהם חייבין בשני קלבנות אם נתנו סלע בין שניהם, דלפי מה שהוכחנו לעיל ה"ל סתם כר"מ, וה"ל מחלוקת ואח"כ סתם, ולמה לא פסקו כמותו. ועוד דמתניתין סתמא קתני, ומאן לימא לן כמאן אתיא:

פרק ב

משנה א

נמצאו או שהחזירום הגנבים. ברישא הקדים הגנבה לאבדה, כי לא שכיח שיאבדו, כי המעות משמרים אותם וכ"ש אלו שהם להקדש בענין שלא ילכו לאבוד כ"כ בקל, ובסיפא הקדים נמצאו להחזירום הגנבים, כי לא שכיח כ"כ שיחזירום כמו נמצאו:

משנה ג

שאביא מהן לשקלי שוין שמותרן חולין. וכה"ג תנן בחטאת, ומשום דבעי מימר לקמן מה בין שקלים לחטאת, הזכיר הכא כל הצדדים שבשניהם אע"ג דטעמא דב"ש שמעינן מינה:

מהן. לא ידעתי אמאי לא קתני אלו לנוכח דומיא דרישא:

משנה ה

נפש. קרא למצבה נפש, לפי שדומה לנפש שאע"פי שהאדם מת לא נאבד זכרונה, והמצבה הזאת גורמת שלא יאבד זכרון מקום גופו איה. ועוד על פי מה שכתב האר"י בסוד המצבה וכמו שכתבתי בספרי משנת חסידים במפתח הכוונות מסכת גמילות חסדים פ"ג פיסקא י"ב שמעמיד סוד מקיפי הנפש שם במצבה הזאת בדקדוק נקראת כן:

פרק ג

משנה א

בפ(י)רוס. כתב הר"ב, לשון פרוסה דהיינו חצי, ע"כ. ובלשון מחצית השקל נקט התנא זמן תרומתו לסימן:

ולא במנעל ולא בסנדל. כתב התי"ט, ביבמות (דף קב:) מסיים בה לפי שאין נכנסין במנעל וסנדל בעזרה, ע"כ. ותמהני אמאי נשנו באמצע הדברים שהם משום חשד, אבל לפי מה שפירש רש"י התם (ד"ה ואין צריך לומר) דטעם זה הוא מלבד החשד אתי שפיר:

ואומר ומצא חן ושכל טוב וגו'. אתא לאשמועינן דלא בלבד מן החשד צריך להזהר מן הבריות כמו מן המקום, אלא אף ישתדל להיות אהוב מן הבריות כמו מן המקום, כמשאז"ל (כתובות יז.) לעולם יהיה דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. וכל זה הוא כשאין בזה פגם לכבוד המקום. ועל פי טעם זה מתיישב אמאי לא נקט נמי המקרא דנביאים דהביא הירושלמי (ה"ב יד.) וכתבו התי"ט, דלא שמעינן מיניה שום חדוש יותר מהפסוק של והייתם נקיים כמו שאנו לומדים מפסוק ומצא חן וכו', והירושלמי עצמו לא הביאו אלא להורות שיש גילוי בענין זה בתורה בנביאים ובכתובים כמ"ש התי"ט אלא שהוא דרך דרך אחרת:

שלשה פעמים. כנגד שלש קופות, כנגד שלש סאין, כנגד שלש תרומות. ורמזו לנו נמי בזה שבכל פרק מג' פרקים שתורמים, אע"פ שהיו מכוונים בכל פרק בפרט לקצת מבני ישראל כדתנן לקמן, מ"מ בכלל כוונתם היתה על כלם כאילו כבר תרמו כל השלשה תרומות, כמו שפירש הר"ב במשנה דלקמן וכן בריש פרקין שכשהיו תורמין היו מכוונין לתרום על הגבוי ועל העתיד לגבות, והכי מפורש בירושלמי (ה"ג יד.) שהיו מכוונין בכל פעם בפרט ובכלל:

פרק ד

משנה א

העומר ושתי הלחם ולחם הפנים. עיין מ"ש במשנה ד' פ"ז דפסחים, ועוד יש טעם אחר בכאן להקדים העומר, לסמכו לתמידין ולמוספין שיש בו למזבח כמותם, משא"כ שתי הלחם ולחם הפנים:

משנה ב

פרה ושעיר המשתלח. אין בהם לא למזבח ולא לכהנים, משום הכי תני להו באנפי נפשייהו:

ושעיר המשתלח. אע"ג דתדיר מפרה הוא שנאו אחריה, משום דהוי לא זו אף זו, דהא אפילו חטאת לא מקרי, והאי דכתיב (ויקרא טז, ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת. אאשר יעלה עליו הגורל לשם לבד קאי, מדלא כתיב לחטאות:

ולשון של זהורית. אע"ג דלפי פי' הרב אפרה קאי, לא סמכו אליה שלא להפסיק בין הבעלי חיים:

משנה ג

וסלתות. שנאם בסוף שלא כסדר הכתוב, לסמכם לשמנים שהם למנחות כמותם:

ולא בשל עניים. כתב הר"ב, דילמא מתרמי עני וליכא למיתב ליה. אבל בירושלמי (ה"ב יז.) איתא הלכה למעשה, דאי בעי דיהיה פסידא דידיה ואגרא דתרויהון שרי. ומלשונה נראה דה"ה להקדש, וצ"ל דחולק עם הבבלי:

משנה ו

אמר לו בן עזאי וכו'. דס"ל דאין הקדש מתחלל על המלאכה, כ"כ הרב. ופירושו הוא הקדש הראוי למזבח:

משנה ט

ואינו מקבל מעותיו. פי' הר"ב, כלומר אינם נחשבים שלו אע"פי שקבלם. ונראה דרמז לנו התנא בלשון זה, דטוב וישר הוא שלא יקבל החנווני המעות עד שיהיה המזבח מרצה, שמא יתליע הסלת או יחמיץ היין ויצטרך להחזירם ולא יהיו מצויים בידו:

פרק ה

משנה א

פתחיה על הקינין. ז"ל הרמב"ם בפ"ז מה' כלי המקדש (ה"ט), הממונה שעל הקינין, הוא שפוסקין עמו שימכור הקינין לקרבנות כך וכך בסלע וכל מי שהוא חייב תורין או שני בני יונה יביא דמיהם למקדש, וזה הממונה נותן הקינין לבעלי הקרבנות ועושה חשבון עם הגזברים ונותנים לו, עכ"ל. ובזה אתי שפיר דלא היה יחיד ממונה על דבר שבממון, כי הוא דומה לאחיה שעל הנסכים שהיה צריך לחשב עם יוחנן בן פנחס שעל החותמות, ובזה נחה תמיהת התי"ט שתמא במשנה דלקמן בד"ה חוץ דלפי' הרב סלקא בתימא:

בן אחיה על חולי מעים. פי' הר"ב, לומר לכהנים איזה הסם טוב למעים. והכי איתא בירושלמי (ה"א כא:), ויש לתמוה דמאי דבר שבממון שייך ביה דקחשיב ליה בהדי אלעזר שעל הפרוכת דהוי יחיד ממונה על דבר שבממון במשנה דלקמן, אבל הרמב"ם בחבורו (שם הי"ד) כתב מבקר אותם ומרפא כל תחלואהן, עכ"ל. דמשמע דהיה ממציא להם הסמנים הצריכים לרפואתם ונוטל הוצאותיו, או משירי הלשכה על כי לב ב"ד מתנה עליה שיטלו צורך רפואתם מן החולי הבא להם מרוב עבודת הקדש, או מהכהנים בלי שיאמר להם מה הם הסמים אלא שיאמר להם כך הוצאתי, ובזה אתי שפיר שהיה ממונה על דבר שבממון, אבל מ"מ תמהני דלא נזכר דבר זה בירושלמי, דגרסינן התם ע"י שהיו הכהנים הולכים יחפים וכו' באין לידי חולי מעים, והוה ידע אי דין חמר טב למעיין ואי דין חמר עכר מעיים. ותו לא:

בית גרמו. נמנת משפחתו יחידה בעל כרחו על הצבור, שלא נמצא בקי כמותה והיא לא רצתה ללמד מעשיה לשום אדם, וכן בית אבטינס, משום הכי לא נמנו במתניתין דלקמן בהדי בן אחיה ואלעזר, והיינו טעמא שהיו מרחיקים עצמם מן החשד כל כך כמה ששנינו בש"ס (שם כב.), משא"כ באלעזר שעל הפרכות שלא נזכר בש"ס שיהיה הוא מרחיק עצמו מן החשד, דלא היה חושש שיחשדוהו כיון שהאמינוהו אותו יחיד עליהם:

ופינחס המלביש. כך היא גרסת הר"ב שפירש שהיה ממונה להלביש הכהנים, והכי מפרשו לה בירושלמי (שם:). ובזה אתי שפיר דלא נקרא יחיד ממונה על דבר שבממון כבן אחיה ואלעזר, דהא לא היה כי אם שומר הבגדים שנמסרו בידו בחשבון כמ"ש הר"ב. אבל להרמב"ם דכתב בחבורו (שם ה"כ) דהיה ממונה על מעשיהם ואריגתם ושמתחת ידו נעשה הכל. יש לתמוה חדא דלא כן משמע בירושלמי. ועוד דלפי זה מנויו הוא כמנוי אלעזר שעל הפרכות ממש, ולמה לא נמנה עמו כי הוא יחיד ממונה על דבר שבממון, ואם לא קבלו אותו הצבור עליהם כמהו איך נמנה יחיד על דבר שבממון. אבל הקושיא

השניה יש לישבה באמור דממונה זה היה מוליך האומנים אצל הגזברים אחר שעשו הבגדים על פיו ועושים חשבון עמהם, וכה"ג יש לפרש על נחוניא חופר שיחין דתמה התי"ט עליו בד"ה חוץ במשנה דלקמן דאף הוא היה יחיד ממונה על דבר שבממון. דייקא נמי דלא תנן על השיחין ועל המלבוש, כדתנן על חולי מעים ועל הפרכות, אבל בפתחיה על הקינין דקתני על אין לתמוה, דאילו לא קתני על היה צריך להאריך התנא בלשונו משא"כ באלו:

משנה ב

אין פוחתין וכו'. כתב הר"ב, דיש עוד מעלה אחרת והם הקיתלוקין. הכי איתא בירושלמי (ה"ב כב:). והואיל ואיכא נמי סגן וכ"ג דאין פוחתין מלמנותם איכא למימר תנא ושייר. ואפשר עוד לומר דלא קא חשיב התנא אלא אותם שהיה ממון ההקדש תחת ידם ממש והם היו הנושאים והנותנים, אבל הקיתלוק דומה לכ"ג וסגן, דהמנוי שלהם על הממון לא היה כי אם מנוי שרר' לחתום:

משנה ג

חוטא משמש עם נסכי ג' בהמות של מצורעים. ומצורע חוטא היה, כי הוציא שם רע לכך נענש בצרעת כמשאז"ל (עי' ערכין טו: ויק"ר פט"ז):

פרק ו

משנה ב

ביחוד. פי' הר"ב, בבירור. ואינו רחוק מהדעת דנקט התנא לשון זה, לרמוז דדווקא ביחוד אחד, שיחדו שמות הקדש על המת ודברו עמו, ידעו זה. כנודע שכך היה עושה האר"י ותלמידיו כשהיה צריך לדבר עם איזה תנא או אמורא להבין סודות התורה, וסדר יחוד זה הנה הוא מפורש בספרי משנת חסידים בסדר מועד שהוא מפתח הכוונות במסכת היחודים פ"א וב' ע"ש אף כי בזמן הזה אין בנו כח להשיגם תורה היא וללמוד אנו צריכים:

משנה ג

והיכן היו משתחוין וכו'. ברישא פתח בשופרות דהם נשנו לעיקר מכלתין, ושלחנות והשתחויות נשנו אגב, והדר התחיל לפרש ההשתחויות אגב אגב ההשתחויה יתרה שהוצרך לפרש מיד מה עניינה:

היו משתחוין. אין השתחויה דבר שיש בה ממש, ולהכי לא שייך לומר בה כמו בשלחנות ושופרות היו במקדש, ובריש פרקין משום דנכלל עמם נשנה בלשון זה:

ולמה נקראת שער המים. לא שנה טעמא כי אם לשער המים, משום המחלוקת שבו. ולשער נכניה שאל טעם, משום דהוקשה לו דיכניה שם איש כמו נקנור, ולא שמענו שהוא עשה לאותו שער, כמו שעשה נקנור לאותו שער דלתות שיקרא על שמו:

משנה ד

ושנים באולם וכו' אחד של שיש. עיין במנחות דף צ"ז ע"א בתוספת ד"ה אחד של כסף דשייך אדף צ"ט ע"ב אמתניתין דשני שלחנות וכו':

שמעלין בקדש ולא מורידין. במנחות דף צ"ט ע"א גרסינן, ומנא לן דאין מורידין, אמר רבי דאמר קרא (שמות מ, יח) ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו. (ועל זה פי' רש"י שלשה פירושין). ומנא לן דמעלין, אמר ר' אחא בר יעקב דאמר קרא (במדבר יז, ג) את מחתות החטאים האלה וכו'. בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח, ע"כ. ותמהני מהתי"ט שלא הביא גמרא ערוכה זו והביא תוספת[א] הכתוב בלשון רש"י דמגילה (דף כו. ד"ה אבל מכרו) שהוה הפך שמעתין, דשם למד מעלין מויקם וכו' ואין מורידין מומחתות וכו', הפך הלמוד דשמעתין הנ"ל דהוא גם כן מתישב יותר, דבתחילה למד אין מורידין ממעשה המשכן, ואח"כ בקש טעם על מעלים ומצאו במעשה דקרח דהיה אח"כ, דמאין מורידין לא הוה שמעינן דמעלין, דהוה אמינא הורדה היא דאסירא אבל אין מצוה בהעלאה אלא דדי לנו שלא נורידנו, אבל אחר שלמדנו מעלין בקדש תו לא הוצרך לבקש ראיה על אין מורידין, דמכ"ש אתי דאם להעלותו אנו חייבין כ"ש שלא נהא רשאים להורידו, וא"כ קשה למה הוצרכה הש"ס לבקש ראיה על אין מורידין מאחר דכבר למדנו דמעלין. ועל לישנא דמתניתין דהקדים מעלין למורידין אע"ג דמורידין אתיא במכ"ש אין לתמוה, דהא עיקר מילתא דקמ"ל מתניתין היא מעלין, דבזה מביא ראיה על השני שלחנות למה לא היו ממין אחד, אלא אחד של שיש להניח עליו לחם הפנים בכניסתו ואחד של זהב להניחו עליו ביציאתו, ואין מורידין אגב נשנה:

משנה ה

ששה לנדבה וכו'. מ"ש התי"ט דהרמב"ם תופס עיקר מהתוספתא לפי שהיא ברייתא והני לישני דבגמרא אמוראי קאמרי להו, ע"כ. לא נהירא לי כלל, דלא מן השם הוא זה שיחלוק הרמב"ם עם המפורש בש"ס, לחוש לברייתא דלא חשה הש"ס עלה, אשר ידעה אותה בלי ספק, אלא הנכון הוא מ"ש הכסף משנה (ה' שקלים פ"ב ה"ב) דס"ל להרמב"ם דטעות סופר נפל בש"ס, וכמו שנפל בירושלמי כן הועתק בבלי בטעות, אע"ג דצריך

ראיה ברורה לומר כזה, מ"מ טוב לתפוס טעם זה יותר מהטעם שכתב התי"ט דאיכא למיחש לתקלה:

פרק ז

משנה ג

עולות וכו' חטאות וכו' שלמים וכו'. ונפקא מינא מלבד מ"ש הרמב"ם והביאו התי"ט, לזמן עיבור וצורה:

תעובר צורתו. עיין מ"ש בפ"ז דפסחים משנה ט':

משנה ו

שבעה דברים. נראה דגוי וגר קחשיב לחד ומשום הכי קתני וכן גר, וה"ט דשנא אחריו ותנאי ב"ד הוא, לומר שמכאן ואילך מתחיל תנאי אחר, מכלל שעד כאן אע"ג דלכאורה נראים שני תנאים אינם אלא אחד. ובזה אתי שפיר נמי מ"ש רש"י שהביא התי"ט, דקא חשיב המלח והעצים לשנים, ואין אנו צריכים לדחוק עצמנו כמו שנדחק הוא ז"ל באמור דלא נחית רש"י למניינא שאינם אלא אחד, דהא לא כן משמע מלשונו דהכי גרסינן התם (מנחות כא:) תנן התם ועל המלח ועל העצים וכו'. ומפרש רש"י ז"ל, תנן התם במסכת שקלים על שבעה התנו ב"ד ואלו שנים על המלח ועל העצים של קדש וכו', ע"כ. הרי מפורש דלשנים קחשיב להו, ולישנא דמתניתין נמי מוכיח כן דלא קתני על המלח והעצים, אלא על המלח ועל העצים:

פרק ח

משנה ב

שלא כדרך ירידתן עלייתן. כתב התי"ט ז"ל והר"ב העתיק שלא כירידתן עלייתן, וכן הוא במשנה דירושלמי, ע"כ. והנפקותא שבין שני הנוסחאות נלע"ד דהוא זה, דאי גרסינן כדרך, מורה דעמידת הכלי מורה השינוי לא המקום, ואי לא גרסינן ליה השינוי הוא במקום, ודוק. ומדקדקו בפסחים וטמאו מקום ממש דהיינו מבואות קטנות מספק כמ"ש התי"ט, ש"מ דגירסת הר"ב עיקר דהשינוי תלוי במקום:

והמריצה. ירושלמי (ה"א לב.) מאן דאמר מריצה שהיא מריצה את האבן לבית הקברות, ע"כ. ולא ידענא אמאי הר"ב והרמב"ם לא פירשו כן:

משנה ה

ושלש מאות כהנים. כתב הרב, גוזמא. ש"ס (ה"ב לב:). ומ"מ יש ליתן טעם למנין זה, והוא שרומז כל המניינים השייכים ביה, דהיינו ע"ב נימין, כ"ד חוטין, היקפו ק"כ מפני שארכו ארבעים ורחבו עשרים, ושמנים ושתים רבוא, ושתים שעושים בכל שנה, סך כלם שלש מאות:

משנה ז

ישרף. הכא דאין בכל בבא כי אם שני חילוקים, לא שייך למימר הכל כמו במתניתין דלעיל שיש ארבעה החלוקים בבבא אחת. ועוד דשם בעי למימר חוץ, משום הכי אתי שפיר לומר בתחילה הכל:

שקלים מתחיל בבית ומסיים בשין היינו שב, שהשב בתשובה צריך שישקול ממונו לצדקה, כמו שאנו מפרישים מחצית השקל על עון מכירת יוסף (עי' ירושלמי פ"ב ה"ג ובר"ר פפ"ד יח), כמשאז"ל וחטאיך בצדקה פרוק (דניאל ד, כד). ועוד ב"ש נוטריקון "ברית "שלום, שזכה פינחס דאתי מיוסף הצדיק יסוד עולם, אשר הוא סוד ברית שלום כידוע ליודעי חן:

סליק מסכת שקלים לקרבנות צבור עולים:

אל תמנע בכל שנה מלתן בהלולים.

את כספך במתנה לצדקה ולשקלים: